Vytautas Juškaitis

Tyrimai Jurbarke, Kranto gatvėje

2020 m. Jurbarko senamiestyje, prieš vykdant Kranto gatvės rekonstrukciją, atlikti archeologiniai tyrimai. Darbai vyko dviem etapais. Pirmiausia būsimų žemės kasimo darbų vietose atlikti žvalgomieji tyrinėjimai, siekiant nustatyti, kuriose vietose yra aptinkamas vertingas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVIII a. ir ankstesniais laikais. Ištirta 12 šurfų, kurių bendras plotas 20,35 m^2 (1 pav.). Šurfai matuoti būsimų šulinių vietose, tokio dydžio, kad juose būtų galima sumontuoti šulinį.

Šurfas 5 buvo 1,5x1,1 m dydžio (1,65 m^2). Jo viršus – 55–60 cm storio pilko žvyro ir asfalto sluoksnis. 55–60 cm gylyje aptiktas XX a. II pusės fekalinės kanalizacijos tranšėjos perkasimas. Š dalyje suardymai tęsėsi iki pat šurfo dugno 1,6 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, o P dalyje, 90 cm gylyje, aptiktas 40–50 cm storio smulkaus pilko smėlio sluoksnis be radinių. Giliau, 1,35–1,4 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, rastas tamsiai pilko smėlio sluoksnis su XVIII–XIX a. datuojamais radiniais: molinių indų ir fajansinių lėkščių šukėmis, geležinėmis kaltinėmis vinimis, stiklinių butelių šukėmis ir gyvūnų kaulais. Šis sluoksnis tęsėsi iki šurfo dugno 1,7 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Tam, kad būtų pasiektas įžemis, gilyn buvo gręžiama geologiniu grąžtu. Iki 2,2 m į gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus tęsėsi tas pats sluoksnis, o giliau prasidėjo įžemis, smulkus rusvas smėlis.

Šurfas 6 buvo 1,5x1 m dydžio (1,5 m^2). Po velėna, 5–10 cm gylyje, aptiktas 1,05–1,4 m storio smulkaus pilko smėlio su griuvenomis sluoksnis, datuojamas XX a. II puse. Šiame sluoksnyje rasta molinių ir fajansinių indų šukių, plokštinių koklių fragmentų, geležinių dirbinių ir t. t. 1,1–1,2 m gylyje aptiktas akmenų grindinys. Šurfo V dalyje jis suardytas. Po akmenų grindiniu rastas 10–25 cm storio smulkaus pilko smėlio sluoksnis, kuriame aptikta smulkių buitinės keramikos šukių. Po šiuo sluoksniu 1,4–1,45 m gylyje aptiktas supiltinis 5–10 cm storio smulkaus gelsvo smėlio sluoksnis be radinių. 1,5 m gylyje rastas 35–40 cm storio smulkaus rusvo smėlio sluoksnis su XVIII–XIX a. datuojamais radiniais. Šiame sluoksnyje rasta buitinės keramikos šukių,

1 pav. Situacijos planas: 1 – Jurbarko senojo miesto (UK 2814) riba; 2 – rekonstruojama Kranto gatvės dalis; 3 – ištirtų šurfų vietos ir numeriai; 4 – ištirtos perkasos vieta; 5 – žvalgytų plotų vietos; 6 – lietaus kanalizacija, paklota pragręžimo būdu. V. Juškaičio brėž.

Fig. 1. Situation plan: 1 – boundary of Jurbarkas Old Town (UK 2814); 2 – the part of Kranto Street under reconstruction; 3 – test pit sites and numbers; 4 – trench sites; 5 – surveyed locations; 6 – the storm drain laid using horizontal directional drilling.

koklių fragmentų, lango stiklo šukė. Giliau, 1,8–1,85 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis, kuriame rasta XVII–XVIII a. datuojamų radinių: buitinės keramikos šukių, plokštinių koklių fragmentų, stiklinio indo šukė. Šis sluoksnis tęsėsi iki šurfo dugno 1,9–1,95 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus. Siekiant pasiekti įžemį, gilyn buvo gręžiama geologiniu grąžtu. Iki 2,5 m į gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus tęsėsi tas pats sluoksnis, o giliau prasidėjo įžemis, smulkus rusvas smėlis.

Šurfas 7 kastas 2x1 m dydžio (2 m^2). Viršutinė kultūrinio sluoksnio dalis – 0,9–1 m storio smulkus pilkas smėlis ir žvyras. Šis sluoksnis datuojamas XX a., bet jame aptinkama ir pavienių XIX a. datuojamų radinių. Giliau, 0,9–1 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, atkastas XVIII a. datuojamas 45–50 cm storio smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Jame aptikta buitinės keramikos šukių, koklio fragmentas, geležinės pasagos pusė, geležinių vinių ir t. t. Po šiuo sluoksniu 1,4–1,45 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus rastas įžemis, smulkus rusvas smėlis.

Šurfas 9 buvo 2,2x1,3 m dydžio (2,9 m^2). Nuo viršaus prasidėjo 10–15 cm storio supiltinis pilko žvyro sluoksnis. Po juo šurfo R dalyje aptiktas akmenų grindinys, o palei pat šurfo V sienelę fiksuotas XX a. pabaigoje iškastos tranšėjos perkasimas. Šurfo R ir centrinėje dalyse po akmenų grindiniu aptiktas supiltinis smulkaus gelsvo smėlio sluoksnis be radinių (2 pav.). Po juo 45–55 cm gylyje rastas 30–35 cm storio smulkaus pilko smėlio sluoksnis, kuriame aptikta smulkių plytgalių, spygliuotos vielos fragmentas. Po šiuo sluoksniu 78–87 cm gylyje atkastas 2–4 cm storio smulkaus rusvo smėlio sluoksnis be radinių. Fiksuotas nedidelis šio sluoksnio nuolydis iš V į R. Giliau, 80–90 cm gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus, aptiktas XVIII a.

2 pav. Šurfo 9 Š sienelė. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 2. The N wall of test pit 9.

3 pav. Šurfe 9 aptiktas Prūsijos Frydricho II (1740–1786) 1/12 talerio. V. Juškaičio nuotr.

Fig. 3. A Prussian Frederick II (1740–1786) 1/12 thaler discovered in test pit 9.

datuojamas 55–60 cm storio smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Jame aptikta buitinės keramikos šukių, metalinė saga, Frydricho II (1740–1786) 1/12 talerio (3 pav.), vinies strypelis, neaiškios paskirties metalinis dirbinys. Po šiuo sluoksniu 1,4–1,5 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus fiksuotas įžemis – smulkus gelsvas smėlis.

Pirmajame etape ištirtuose šurfuose 1–4, 8, 10–12 aptiktas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XIX–XX a.

Atlikus žvalgomuosius tyrimus nustatyta, kad šurfuose 5, 6, 7, 9 0,8–1,35 m gylyje prasideda vertingas kultūrinis sluoksnis, datuojamas XVIII–XIX a. Todėl, remiantis šių žvalgomųjų tyrinėjimų rezultatais ir 1995 m. G. Aleliūno tyrimų duomenimis, nuspręsta, kad šurfų 5, 6, 7, 9 aplinkoje, būsimų šulinių vietose, reikia

atlikti detaliuosius tyrimus – iškasti tokio dydžio šurfą, kad jame būtų galima sumontuoti šulinį. Todėl antrajame darbų etape tose trasos dalyse, kur vykdant žemės kasimo darbus bus ardomas vertingas kultūrinis sluoksnis, atlikti detalieji tyrinėjimai būsimų šulinių vietose, o toje vietoje, kur tranšėja kasta atviruoju būdu, ištirta 10x1 m dydžio perkasa. Tose vietose, kur kasta ne giliau nei 50 cm į gylį nuo dabartinio žemės paviršiaus, vykdant žemės kasimo darbus atlikti žvalgymai. Iš pradžių žvalgyta 4 plotuose, iš viso 530 m^2 plote. Visur aptiktas XX a. datuojamas kultūrinis sluoksnis.

Perkasa 1 matuota nuo šurfo 9 į V. Iš pradžių perkasos 1 vietoje, iki 50–70 cm į gylį, atlikti žvalgymai plote 4. Tada lietaus kanalizacijos tranšėjos vietoje atlikti detalieji tyrinėjimai. Ištirta perkasa 10x1 m dydžio (10 m^2). Nuo perkasos 1 viršaus aptinkamas XX a. permaišytas smulkaus pilko smėlio sluoksnis, kuriame rasta ir XVIII–XIX a. datuojamų radinių: fajansinių ir molinių indų šukių, stiklinių langų ir butelių šukių, stiklinis buteliukas su užrašu „ЛАКОВАЯ ФАБРИКА ВЪ РИГЪ“ ir t. t. Po šiuo sluoksniu R perkasos dalyje, 1–1,05 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus (ties H_{abs}16,95–17,00 m) aptiktas smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis, kuriame rasta buitinės keramikos šukių, LDK Jono Kazimiero šilingas ir neaiški Rusijos imperijos moneta. Perkasa kasta iki projektinio gylio, giliausioje vietoje ties H_{abs}16,85 m perkasos V dalyje iki projektinio gylio aptiktas XX a. permaišytas kultūrinis sluoksnis. Kasant perkasą 1 įžemis nebuvo pasiektas. Jis pasiektas geologiniu grąžtu ties H_{abs}16,40 m.

Kitų šulinių vietose, kuriose aptiktas vertingas kultūrinis sluoksnis, iškasta po tokio dydžio šurfą, kad jame galima būtų sumontuoti šulinį. Ištirti šurfai 13–17, kurių bendras plotas 15,5 m^2. ***Šurfas 13*** kastas 1,8x1,7 m dydžio (3 m^2). Po viršutine kultūrinio sluoksnio dalimi, datuojama XX a., 0,95–1 m gylyje aptiktas 20–30 cm storio smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Jame rasta buitinės keramikos šukių, geležinių kaltinių vinių, pusė geležinės apyrankės (?), geležinis vyris, lango ir stiklinio indo šukių. Šis sluoksnis datuojamas XVIII a. Giliau aptinkamas 20–30 cm storio smulkaus šviesiai pilko smėlio sluoksnis be radinių. Šurfo PV kampe aptiktas kontūras, orientuotas PR–ŠV kryptimi. Padarius šio kontūro pjūvį paaiškėjo, kad jis yra 20–40 cm pločio. Preparuojant kontūrą jokių radinių neaptikta. Gali būti, kad tai arimo vaga. Įžemis, smulkus rusvas smėlis, aptiktas 1,55–1,75 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus.

Šurfas 14 buvo 1,6x1,4 m dydžio (2,2 m^2). Nuo šurfo viršaus prasidėjo supiltiniai pilko ir rusvo molio, smulkaus pilko smėlio ir priesmėlio sluoksniai, kurių bendras storis 0,9–1,1 m. Šie sluoksniai atsirado XX a. pilant gruntą tam, kad kuo mažiau šią vietą apsemtų Nemuno potvyniai. Po supiltiniais sluoksniais 0,9–1,1 m gylyje rastas smulkaus pilko smėlio sluoksnis, kuriame aptikta XVIII–XIX a. datuojamų radinių: buitinės keramikos šukių, stiklinio buteliuko ir lango šukių, geležinės kaltinės vinies smaigalys, titnaginė skeltė. Šio sluoksnio viršus yra iki XIX a. buvęs žemės paviršius. Pilko smėlio sluoksnis 40–55 cm storio. Po juo 1,4–1,65 m gylyje fiksuotas įžemis, smulkus rusvas smėlis.

Šurfas 17 kastas 1,7x1,7 m dydžio (2,9 m^2). Nuo šurfo viršaus prasidėjo 50–55 cm storio supiltinis pilko žvyro sluoksnis. Jame aptikta XX a. II puse – XXI a. pradžia datuojamų radinių. Giliau atkastas 55–60 cm storio smulkaus pilko smėlio sluoksnis su XX a. datuojamais radiniais. Po juo 1,1–1,15 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas 30–50 cm storio smulkaus tamsiai pilko smėlio sluoksnis. Jame rasta buitinės keramikos ir koklių šukių bei

gyvūnų kaulų. Šis sluoksnis datuojamas XVIII–XIX a. Kasant tamsiai pilko smėlio sluoksnį, 1,2 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus šurfo ŠV kampe aptiktas medinis rąstas. Atrodo, kad jis 25x18 cm skersmens, ilgis neaiškus. Tikslus rąsto dydis neaiškus, nes didžioji jo dalis buvo už šurfo ribų. Gal tai kokio pastato dalis ar pavienis rąstas. Po tamsiai pilko smėlio sluoksniu 1,4–1,5 m gylyje šurfo PR dalyje aptiktas įžemis – smulkus rusvas smėlis. Šurfo ŠV dalyje įžemyje fiksuotas kontūras, užpildytas smulkiu šviesiai pilku smėliu. Kontūras neaiškaus dydžio, nes dalis jo už šurfo ribų. Buvo padarytas kontūro pjūvis. Preparuojant kontūrą rasta XVIII–XIX a. datuojamų radinių: molinių indų šukių, porcelianinio indo dugnelis, geležinė kaltinė vinis, du neaiškios paskirties geležiniai dirbiniai. Preparavus kontūrą 1,95–2 m gylyje nuo dabartinio žemės paviršiaus aptiktas įžemis, smulkus rusvas smėlis.

Tiriant šurfus 15, 16 aptikta suardymų, atsiradusių klojant įvairias komunikacijas XX a. II pusėje.

The Investigation on Kranto Street in Jurbarkas

In 2020, an archaeological investigation (17 test pits totalling 36 m^2, 1 trench (10 m^2), and 4 surveyed areas (roughly 530 m^2)) was conducted prior to reconstruction work on Kranto Street in Jurbarkas (West Lithuania) (Fig. 1). Under the upper 20th-century cultural layer in test pits 5, 6, 7, 9, 13, 14, 17 and trench 1 lay, at a depth of 0.8–1.35 m, a valuable 0.2–1 m thick, 17th–19th-century cultural layer (Fig. 2) that contained sherds of household pottery, stove tile fragments, coins (Fig. 3), etc. A 0.4–2.4 m thick, 19th–20th-century cultural layer was recorded in test pits 1–4, 8, 10–12, 15, 16 and the surveyed areas.

KARTENA

Simonas Sprindys, Jokūbas Lisauskas

Žvalgomieji tyrimai Kartenoje

2020 m. Kartenos kapinyno, vadinamo Polverku (Kretingos r., Kartenos sen.), teritorijoje atlikti žvalgomieji tyrimai. Jie vykdyti siekiant ištirti teritorijoje esantį kultūrinį sluoksnį, iškelti galimai toje vietoje esančius kapus ir nustatyti saugų elektros kabelio prastūmimo gylį.

Iki šiol Kartenos kapinyną tyrinėjo I. Jablonskis (1987 m.) (*ATL 1986 ir 1987 metais*, 1988, p. 184–185) ir M. Petkus (2013–2014 m.) (*ATL 2013 metais*, 2014, p. 171–172; *ATL 2014 metais*, 2015, p. 180–183). Tuomet aptiktas XVI–XVIII a. kultūrinis sluoksnis bei XVI–XVII a. kapai, kurie koncentruojasi į P–PV nuo 2020 m. tyrimų vietos.

2020 m. archeologinių tyrimų metu ištirtos keturios žvalgomosios perkasos, bendras 40 m^2 plotas. Dvi perkasos (3–4) tirtos ties saugomos teritorijos V ir R riba.

Tiriamoje teritorijoje fiksuoti XIX–XX a. kultūriniai sluoksniai su pavieniais XVIII a. buitinės keramikos fragmentais. Ties teritorijos R riba tirtoje perkasoje 4 apie 1,1 m gylyje atidengta tarpusavyje nerištų lauko akmenų konstrukcija. Tikėtina, jog tai XVIII–XIX a. medinio pastato pamato fragmentas (1 pav.). Manoma, jog archeologinę vertę turinčio kultūrinio sluoksnio už saugomos teritorijos ribos nėra, gali būti aptinkama pavienių archeologinių radinių.

Saugomos teritorijos Š dalyje tirtose perkasose 1–2 iki 50–80 cm gylio slūgso nevertingi XX a. datuojami sluoksniai, po kuriais aptiktas XVII–XIX a. datuojamas dviejų horizontų kultūrinis sluoksnis (2 pav.). Jame rasta buitinės ir